

Курліщук І.І., Павленко І. Г., Сєваст'янова О.А. Загальні характеристики сучасної іншомовної освіти в Україні. *Scientific Collection «InterConf»*, 2 (29): with the Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Conference «Scientific Horizon in the Context of Social Crises» (September 16-18, 2020) in Tokyo, Japan, 2020. pp. 48-53

УДК 37.018(477)

Курліщук Інна Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки

Павленко Ірина Григорівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки

Сєваст'янова Олена Анатоліївна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Україна

ЗАГАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розглядаються питання впровадження іншомовної освіти в Україні. Проаналізовано зміст основних нормативно-правових документів України та Європейської Ради з питань організації і впровадження іншомовної освіти. Визначено напрями реформування та охарактеризовано пріоритетні перспективи подальшого розвитку.

Ключові слова: іншомовна освіта, багатомовність, нормативно-правова база іншомовної освіти

Постановка проблеми, основні дослідницькі питання. На сучасному етапі система іншомовної освіти в Україні зазнає значного реформування і трансформації. Суспільно визнані в країні орієнтири на загальноєвропейські цінності й європейську інтеграцію обумовлюють важливість володіння

іноземними мовами, особливо за умов планомірної активізації глобалізаційних процесів, успішного існування єдиного світового інформаційного простору, розширення економічних, освітніх, наукових, культурних та інших кордонів, що, в свою чергу, характеризують розвиток Європейського Союзу сьогодні. Третє тисячоліття визнає пріоритетними у сфері освіти навчання протягом усього життя для всіх, затвердження пріоритетів сталого розвитку, демократичність, багатомовність, інноваційність, відкритість, мобільність, здоров'язбереження, використання сучасних науково-технічних досягнень, всебічну співпрацю і партнерство не лише у всіх сферах життєдіяльності людини, а й в цілому країн і народів тощо. За таких умов іноземні мови розглядаються не лише як «інструмент інтеграції та залучення до культури інших країн, а й як потенційний засіб запобігання виникненню конфліктів та непорозумінь» [1, с. 90].

Отже, проблема іншомовної освіти є досить актуальною для освітнього та наукового простору України.

Її дослідженням займалися багато практиків та науковців, зокрема Я. Андрєєва, О. Білик, В. Вихрущ, В. Гаманюк, Л. Гриневич, І. Грузинська, В. Карпова, Т. Колодько, І. Костікової, А. Красуля, О. Круглій, Т. Литньова, О. Локшина, Р. Мартинова, О. Мироліубов, О. Москальська, Н. Осіпчук, І. Рахманов, Г. Рогова, В. Редько, І. Секрет, Н. Сура, Ю. Федусенко, Т. Яблонська та інші.

Мета статті – охарактеризувати особливості реалізації іншомовної освіти у контексті оновлення сучасної освітньої системи України.

Методи дослідження. Досліджуючи проблему організації іншомовної освіти в Україні було використано ряд методів наукового дослідження. Одним із ключових методів на початковому етапі дослідження був метод аналізу літератури, зокрема нормативно-правових документів України та Європейської Ради з питань організації і впровадження іншомовної освіти. Цей метод дозволив з'ясувати, крім іншого, що опанування мовами трактується як одна із ключових освітніх компетентностей у сучасному світі, та в Україні зокрема.

Індуктивно – дедуктивний та логічний методи дали змогу послідовно розчленувати матеріал дослідження, проаналізувати ключові аспекти і від окремого перейти до загального. Використання методу порівняння дозволило порівняти погляди вітчизняних науковців та практиків на проблему нашого дослідження. Метод абстрагування дозволив виявити потенціал і перспективи розвитку іншомовної освіти в Україні, її значення для подальшого залучення України до загальноєвропейських і світових інтеграційних процесів.

Результати дослідження. Згідно Концепції Державної мовної політики в Україні (2010) [3] опанування мовами є одним з визначальних засобів формування людської особистості, основним стрижнем якого є задача формування високоосвіченої, інтелігентної, самодостатньої творчої особистості з інноваційним типом мислення і діяльності, здатної гідно відповісти на виклики цивілізації. Документ підкреслює, що в Україні функціонує система неперервної мовної освіти, підкріплена виваженою мовною політикою держави, спрямованою на обов'язкове оволодіння державною українською мовою всіма громадянами та на знання іноземних мов, виховання мовної толерантності. Наголошується, що результатом навчання мов повинна стати особистісна багатомовність, яка передбачає усвідомлене розмежування мовних систем і відносно вільний перехід з однієї мови на іншу залежно від зміни ситуації та життєвих потреб.

За останніми даними Міжнародного інституту соціології (КМІС) 46% українців зі своїми найближчими родичами розмовляють переважно або тільки українською мовою, зокрема понад 32% з цього числа розмовляють тільки українською. «Переважно або тільки російською мовою» розмовляють 28,1% українців (в тому числі 15,8% розмовляють тільки російською мовою). Ще 24,9% українців рівною мірою розмовляють українською і російською мовами. Найпопулярнішою іноземною мовою, яка вивчається населенням України, є англійська мова, друге місце посідає німецька мова, третє – французька й італійська мови. Інші іноземні мови представлені не настільки широко.

Важливо, що сьогодні в Україні питання впровадження іншомовної освіти розробляються на всіх освітніх ступенях, починаючи з дошкільного етапу, і включаючи всі ланки шкільного періоду, навчання у закладах вищої освіти, а також передбачено удосконалення володіння іноземними мовами впродовж життя на етапі післядипломної освіти.

Вагомого значення для успішності процесу реформування іншомовної освіти в нашій країні має урахування основних досягнень європейських країн, які викладено у таких документах Ради Європи як «Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання», «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання», «Європейський мовний портфель», «Приведення екзаменів з мови у відповідність до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти» та «Вимоги до Євроіспитів».

Розглядаючи питання трансформації іншомовної освіти в Україні, слід підкреслити, що протягом останніх десятиліть відбулися суттєві зміни у формуванні змісту ранньої іншомовної освіти (дошкільний етап) у напрямку удосконалення комунікативних умінь і практичного володіння іноземними мовами.

Крім того, фіксується активне проектування власних концепцій навчання іноземних мов, що базуються на принципах, закладених в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (2001) [2], які укладено з урахуванням передового досвіду організації іншомовної освіти у країнах Європейського Союзу. Зокрема, в Рекомендаціях наголошується на важливості впровадження компетентнісного підходу в процес іншомовного навчання, необхідності відповідності програм, навчальних курсів, критеріїв оцінювання міжнародним стандартам, обов'язковості застосування принципів послідовності і системності у навчанні, а також робиться акцент на автономності учасників навчального процесу.

Основні напрями реформування іншомовної освіти української загальноосвітньої школи окреслено в Законі України «Про освіту» (2017) і Законі України «Про повну загальну середню освіту» (2020), Державному

стандарті базової і повної загальної середньої освіти (2011). У Національній доктрині розвитку освіти (2002) [4] наголошується на необхідності інтеграції вітчизняної освіти до європейського та світового освітніх просторів; підкреслюється, що вивчення іноземних мов стоїть на другому місці після української мови за важливістю у програмі шкільного вивчення.

Безсумнівно, на процес розвитку іншомовної освіти вплинуло прийняття таких нормативних документів як Концепція навчання другої іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах (2006), Концепція профільного навчання у старшій школі (2011) та ін.

За останні роки перероблено програми і переглянуті навчальні плани з іноземних мов для початкової, основної і старшої школи, а також щорічно відбувається процес вдосконалення завдань для державної підсумкової атестації, видаються нові підручники і методичні посібники, рекомендації з іноземних мов тощо.

Сучасна організація іншомовної освіти у загальноосвітніх школах має практичну спрямованість, а процес навчання - діяльнісний характер. Формування знань і умінь здійснюється в практичній діяльності учнів, використовуються активні форми та методи навчання, інноваційні технології, для кожного учня вибудовується індивідуальна освітня траєкторія, завдяки чому розвиваються такі їх особистісні якості, як креативність, самостійність, ініціативність, відповідальність та ін. Відповідно до Державного стандарту, якість оволодіння іноземною мовою випускника загальноосвітнього закладу має досягти рівня B1, профільного – B2 (згідно з термінами Ради Європи).

Мовна освіта визнана одним із найголовніших складників і на рівні вищої освіти. Вона регулюється рядом нормативно-правових документів, а саме Законами України «Про освіту» (2017), «Про зайнятість населення» (2017), «Про вищу освіту» (2018), Концепцією мовної освіти в Україні (2010) та іншими документами.

В Україні триступенева система вищої освіти: перший (бакалаврський), другий (магістерський) та третій (науковий) ступені, на кожному з яких

іншомовна складова є обов'язковою. Задля отримання наукового ступеню доцента здобувач повинен мати сертифікат, який підтверджував би володіння іноземною мовою на рівні не нижче B2.

Практика переконує, що до здобувачів вищої освіти висуваються високі вимоги до володіння іноземною мовою, а навчання іноземних мов у закладах вищої освіти є професійно – орієнтованим.

Тож характеризуючи іншомовну освіту в Україні, доречно підкреслити зумовленість її змісту загальними процесами глобалізації, сучасною потребою країни у культурному партнерстві, особливостями державної освітньої політики, яка орієнтується як на національний досвід у цій сфері, так і на міжнародні стандарти. У системі організації іншомовної освіти на всіх освітніх ступенях увага приділяється виховному та соціокультурному аспектам навчання іноземних мов, практичній спрямованості освіти.

Висновки. Таким чином, важливим пріоритетом іншомовної освіти в Україні у третьому тисячолітті стає спрямованість на формування в дітей і молоді багатомовності, інноваційного типу культури та креативного мислення, міжкультурної толерантності, суспільної і особистої активності, здатності ефективно взаємодіяти у глобальному просторі. Оновлення змісту навчання іноземних мов у освітніх закладах України пов'язано зі змінами в стратегічних напрямках розвитку системи освіти. В першу чергу, з спрямуванням навчання на вироблення необхідних для XIX століття життєвих компетенцій. Важливе місце в трансформаційних процесах, що відбуваються в системі іншомовної освіти, належить її переорієнтації на комунікативне, особистісно-орієнтоване спрямування навчального процесу, активне використання інноваційних технологій і засобів навчання.

Список джерел

1. Гаманюк В. А. Іншомовна освіта Німеччини у контексті загальноєвропейських інтеграційних процесів: теорія і практика. Кривий Ріг: Видавничий дім. 2012. 378 с.

2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю.Ніколаєва. К.:Ленвіт, 2003.273с.
3. Концепція Державної мовної політики України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161/2010>
4. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>